Eduskunnan Tarkastusvaliokunta
12.10.2021

Asiat:
K 3/2021 vp Hallituksen vuosikertomus
2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/K_3+2021.aspx
VNS 6/2021 vp Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/VNS_6+2021.aspx

Aihe:
Kotoutumisselonteko linjaa, että maahanmuuttajanaiset tulisi asettaa työllisyyspolitiikan erityiseksi kohderyhmäksi. Selonteossa esitettävä kotoutumisohjelma loisi rakenteen työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien, erityisesti kotona lapsia hoitavien äitien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi.

Valiokunta pyytää näkemystänne maahanmuuttajanaisille suunnattujen työllistymistä edistävien palveluiden nykytilasta ja kehittämistarpeista. Millaisia palveluita tällä hetkellä on tarjolla maahanmuuttajanaisten työllistymisen edistämiseksi ja miten ne toimivat? Mitä kehittämistarpeita järjestönne näkee palveluissa ja palvelujärjestelmässä?

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Monika-Naiset liitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida Valtioneuvoston selontekoa kotoutumisen uudistamisen tarpeista. Selonteko on laaja, kattava ja monipuolinen ja sisältää monilta osin kannatettavia tavoitteita. Toivomme, että tavoitteiden toteuttamiseen löytyy myös määrältään ja kestoltaan riittävä rahoitus käytännön kotouttamistyössä eri puolilla Suomea.

Maahan muuttaneet naiset muodostavat keskenään hyvin heterogeenisen ryhmän suomalaisten työmarkkinoiden näkökulmasta. Ongelmien kasaantuminen asettaa tiettyjä naisryhmiä erityisen haavoittuvaan asemaan. Sellaiset tekijät kuin pakolaisena muutto, lyhyt tai puuttuva koulutus, terveyshaasteet, koettu väkivalta, epätasainen hoivavastuun jakaantuminen, iso lasten määrä, etninen tausta lisäävät matalan työllistymisen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen riskiä.

Jokainen muuttuja erikseen heikentää naisen asemaa, mutta muuttujien yhteisvaikutus on moninkertainen. On tärkeää, että erilaiset taustat huomioidaan kotoutumistoimia suunniteltaessa.

Monika-Naiset liitto tekee työtä haavoittuvimpien ryhmien kanssa. Kohderyhmämme näkökulmasta nykyinen kotoutumisjärjestelmä on epäyhdenvertainen ja palvelujen saatavuus ja

laatu riippuvat paljolti asuinpaikasta. Alueelliset erot voivat olla suuria. Näissä tilanteissa järjestöjen rooli tuen tarjoajina korostuu.

Tulevassa sote- ja kotoutumisen lainsäädännön uudistuksessa onkin varmistettava, että järjestöjen toimintaedellytykset kotoutumisen kumppaneina säilyvät. Liitto haluaa muistuttaa, että järjestöt tavoittavat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä, jotka usein jäävät viranomaispalvelujen ulkopuolelle.

Näkemyksemme maahanmuuttajanaisille suunnattujen työllistymistä edistävien palveluiden nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Monika-Naiset liitto ry on ilahtunut siitä, että maahan muuttaneet naiset on asetettu kotoutumispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi. Työmme kautta tiedämme, että maahan muuttaneiden naisten tasa-arvoisen aseman saavuttamisessa on edelleen valtavasti esteitä. Osa esteistä on syvällä rakenteissa ja asenteissa, ja ne ilmenevät moniperusteisena syrjintänä ja rasismina kaikilla elämän osa-alueilla. Näiden korjaamiseksi tarvitaan poliittista tahtoa, konkreettisia toimenpiteitä ja riittäviä taloudellisia ja henkilöstöresursseja.

Liitto muistuttaa, että kotoutumisselon yhtymäkohdat valtioneuvoston tasa-arvopoliittiseen selontekoon on huomioitava uudistamistyössä. Parhaimmillaan onnistuneet kotoutumistoimenpiteet edistävät tehokkaasti myös sukupuolten tasa-arvoa.

Suomalaiset työmarkkinat ovat vahvasti sukupuolistuneita ja se vaikuttaa maahan muuttaneiden naisten työllistymiseen. Naisten ammateissa on kovemmat kielitaitovaatimukset hoiva- ja terveydenhuollon työntekijät, myyjät, kauppiaat, opettajat (UHT-tutkimus 2014). Englanninkieliset työmarkkinat ovat olemassa ohjelmoinnin, tutkimuksen, joidenkin teknisten alojen ja ravintola-alan piirissä. Enemmistö näistä englanninkielisestä alasta ovat miesvoittoisia. Saadakseen siis saman tuloksen (työllistyminen) naisten pitää tehdä tietyillä aloilla enemmän työtä kuin miesten sukupuolistuneiden työmarkkinoiden vuoksi.

Nykyiset julkiset työllisyyspalvelut ovat vastikkeellisia ja resurssien puuttuessa pääpaino ei ole maahan muuttaneiden naisten (tai muidenkaan asiakkaiden) uraohjauksessa, vaan työttömyysturvan ehtojen valvonnassa. Kärjistäen, asiakkaat siis eivät opi etsimään ratkaisuja työttömyyteen, vaan olemaan passiivisia, jotta eivät vahingossa vaarantaisi työttömyysturvaansa. Valvovassa ilmapiirissä luottamussuhdetta ei synny. Yllä kuvatun vuoksi, on kyseenalaista, ovatko nykyiset julkiset työllisyyspalvelut vaikuttavia.

Liitto korostaa, että haavoittuvassa asemassa olevilla ihmisillä kuten luku- ja kirjoitustaidottomilla, lähi- ja parisuhdeväkivaltaa kokevilla sekä työvoiman ulkopuolella olevilla maahan muuttaneilla (kotiäidit, vammaiset, pitkäaikaissairaat) tulee olla mahdollisuus yksilöllisesti räätälöityyn ohjaukseen ja tukeen.

Erityisesti heikon koulutustaustan omaaville kotona lapsiaan hoitaville äideille on tärkeä suunnata erityispalveluja, jotka rakentaisivat kohderyhmän kansalaistaitoja ja mahdollistaisi äitien toimijuuden suomalaisessa yhteiskunnassa. Näihin taitoihin lukeutuvat luku- ja kirjoitustaito, suomalainen yhteiskuntatuntemus, A2-tasoinen kansallisen kielen taito, kellon ja lämpömittarin tulkitseminen, matemaattiset perustoimitukset, prosentti- ja tilavuusyksikköjen ymmärtäminen. Ilman tätä perustaa työllistyminen ei ole mahdollista. Katsomme, että nykyiset aikuisten

perusopetuksen paikat ovat täysin riittämättömät suhteessa tarpeeseen.

Järjestöillä olisi tärkeä rooli tällaisten palvelujen järjestämisessä: ne pystyvät tarjoamaan matalan kynnyksen luottamuksellista ja ammattimaista tukea työnhaussa erityisesti niille työttömille asiakkaille, jotka eivät luota julkisiin toimijoihin.

Monika-Naiset liitto pitää ensiarvoisen tärkeänä ratkaisuja jo maassa olevien työllistämiseksi. Työllistymistä tukevien toimenpiteiden tuloksena on oltava aito työllistyminen, ei vain harjoittelujaksojen ja työkokeilujen kierre, josta pahimmillaan muodostuu pysyvä tila. Asiakastyössämme kohtaamme naisia, jotka ovat olleet jopa 10 vuotta erilaisilla kokeiluilla. Tiedämme, että nämä epäinhimillisesti venyneet kokeilut eivät tuota pysyviä työsuhteita tai taloudellista turvaa.

Tarvitaan lisää konkreettisia toimia, joilla edistää naisten työllisyyttä ja osallisuutta. Kotihoidontuen lyhentäminen tai kuntalisän poistaminen eivät yksin riitä parantamaan naisten työmarkkina-asemaa. Järjestöjen tuki sekä naiserityinen ote sen sijaan ovat tuottaneet hyviä tuloksia.

Millaisia palveluita tällä hetkellä on tarjolla maahanmuuttajanaisten työllistymisen edistämiseksi ja miten ne toimivat? Mitä kehittämistarpeita järjestönne näkee palveluissa ja palvelujärjestelmässä?

Naiserityisiä kotoutumisen tukipalveluja ei ole tarjolla valtakunnallisesti. Naiserityisissä kotoutumisen palveluissa tunnistetaan sukupuolen merkitys ja huomioidaan kokonaisvaltaisesti naisten eri elämänvaiheet. Palveluille ominaista on sensitiivisyys naisten tarpeille: mm. hoivarooliin kohdistuvien ristiriitaisten odotusten tunnistaminen, lastenhoidon tarpeen huomioiminen, syrjinnälle ja väkivallalle altistumisen riski, naisille turvallisen tilan periaate. Mitä heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa nainen on, sitä tärkeämpiä naiserityiset palvelut ovat.

Pääkaupunkiseudulla naiserityisiä palveluja tuottavat lähinnä järjestöt projektiluonteisella rahoituksella. Järjestöjen toiminta on matalan kynnyksen asiakaslähtöistä toimintaa. Monika-Naiset liiton kaikissa palveluissa (Turvakoti Mona, Kriisikeskus Mona, Kotoutumiskeskus Monika) tuetaan asiakkaiden kuntoutumista, kotoutumista ja työllistymistä.

Esimerkiksi Kotoutumiskeskus Monika järjestää seuraavanlaista tukea:

OMAKIELINEN YKSILÖNEUVONTA JA PALVELUOHJAUS: Ohjausta mm. asumiseen, toimeentuloon, lupaprosesseihin, työelämään, työllistymiseen ja kouluttautumiseen liittyen.

- Jokaiselle asiakkaalle laaditaan palvelusuunnitelma.
- Matalan kynnyksen periaatteen mukaisesti asiakkaiden ei tarvitse varata aikaa ja
- olemme avoinna virka-ajan ulkopuolella. Palvelua tarjotaan kasvokkain ja
- puhelimitse.
- Yksilöohjausta ja neuvontaa tarjotaan Helsingissä ma-pe klo 9–16 ja la klo 9-14.
- Tarpeen tullen puhelimen vastausaikaa voidaan pidentää, samoin aukioloaikoja.
- Palvelua tarjotaan suomeksi, englanniksi, viroksi, venäjäksi, suahiliksi ja

- espanjan kielillä. Tarvittaessa käytetään tulkkipalvelua.

- RYHMÄTOIMINTA: Ryhmissä (10–15 hlöä/ryhmä) opitaan mm. arkisuomen taitoja, digitaitoja sekä englannin kieltä.
- Työllistymisen kysymyksissä on viikoittainen työnhakuklinikka.
- Halukkaat asiakkaat saavat työmentorin tukemaan heidän työelämävalmiuksiaan.
- Suomen kielen ryhmiä on sekä aloittelijoille että edistyneille vähintään 4 ryhmää
- viikossa.
- Tarjotaan avoimia infotilaisuuksia kotoutumiseen ja työllistymiseen liittyen (2–4 kpl vuodessa).
- Matalan kynnyksen periaatteen mukaisesti tarjoamme lastenhoitoa ryhmien ajaksi.
- Turvataan anonymiteetti.

YHTEISTYÖ TYÖNANTAJIEN KANSSA: Kartoitetaan pääkaupunkiseudulla toimivia potentiaalisia työnantajia.

- Tarjotaan työnantajalle tukea sopivan työntekijän rekrytointiin.
- Teemme aktiivisesti yhteistyötä pääkaupunkiseudun kuntien työllisyyspalvelujen kanssa.
- Erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita tuetaan olemalla mukana työhaastatteluissa sekä työn alkuvaiheessa.
- Tuetaan asiakkaita työnhaussa osallistumalla kaikille avoimiin rekrytointitilaisuuksiin heidän kanssaan.
- Kerrotaan asiakkaille oppisopimusmahdollisuudesta, tehdään yhteistyötä ammattioppilaitosten kanssa ja etsitään asiakkaille oppisopimuspaikan tarjoavia työnantajia.
- Tarjotaan harjoittelupaikkoja erityisesti maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille.

Kehittämistarpeet

Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

On tärkeää, että kotoutumisjakson pituus arvioidaan yksilöllisesti ja tarvittaessa jaksoa voidaan pidentää jopa kahdella vuodella. Kotoutumisen nopeuttaminen edellyttää, että heti maahantulon alkuvaiheessa on saatavilla tarpeita vastaavia kotoutumistoimenpiteitä, eikä toimenpiteisiin pääsyä tarvitse odottaa kuukausia.

Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Monika-Naiset liitto pitää erittäin hyvänä ja tärkeänä sitä, että maahanmuuttajille suunnattujen matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden toiminta vakinaistetaan siten, että monikielistä ohjausta ja neuvontaa on yhdenvertaisesti saatavilla valtakunnallisesti monikanavaisesti sekä maahan muuton kannalta keskeisillä paikkakunnilla.

Selonteossa jää kuitenkin epäselväksi, kenen vastuulla ohjauksen ja neuvonnan järjestäminen on, ja keiden toimijoiden tähän oletetaan osallistuvan. Monika-Naiset liitto ry muistuttaa, että monet järjestöt tarjoavat eri kielistä ohjausta ja neuvontaa matalalla kynnyksellä ja pystyvät erinomaisesti, ja jo vakiintunein toiminnoin, täydentämään kuntien kotoutumispalveluja.

Kumppanuuksien rakentaminen ja järjestöjen mukaan ottaminen ohjaus- ja neuvontatoiminnan toteuttamiseen on tärkeää.

Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteossa esitetään johdantojaksoa, jolla kartoitetaan osaamista ja selvitetään yksilöllisiä tarpeita. Johdantojakson osalta vastuutahot, toimijat, toimintatavat ja käytettävät tietojärjestelmät jäivät esityksessä epäselviksi. Osaamisen tunnistamisen käytäntöjä tulee kehittää. Omakielinen yhteiskuntaorientaatio voisi myös olla hyvä keino suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien tietojen saatavuuden vahvistamiseksi.

Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

On myönteistä, että järjestöjen monipuolinen osaaminen ja asiantuntemus on tunnistettu selonteossa. Tahto tehdä yhteistyötä kumppanuudessa järjestöjen kanssa on tärkeä lähtökohta kotoutumisen edistämiselle.

Järjestöillä on merkittävä rooli erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kotoutumisen tukemisessa ja erikoisosaamista vaativien palvelujen tarjoamisessa. Näitä on usein kehitetty yhteistyössä kuntien kanssa. Hyvistä toimintamalleista ja kumppanuuksista on pidettävä kiinni, ja varmistettava, että ne säilyvät kotoutumisen rakenteita uudistettaessa.

Kunnioittavasti Monika-Naiset liiton hallituksen puolesta,

Olga Silfver
Puheenjohtaja
Monika-Naiset liitto ry

Jenni Tuominen
Toiminnanjohtaja
Monika-Naiset liitto ry

Natalie Gerbert
Kriisikeskus Monikan johtaja
Monika-Naiset liitto ry